

Як боротися з ектопаразитами за стійлового утримання ВРХ?

Ектопаразити поширені повсюди і повсякчас. Але найчастіше ВРХ уражують паразити саме за стійлового утримання худоби. Значне їхнє поширення обумовлене скупченням тварин у цей період, підвищенням вологості повітря, зменшенням інсоляції, сезонним збільшенням густоти шерстного покриву тварин, що є найсприятливішими умовами для розвитку цих паразитів.

О. Семенко,
канд. вет. наук, доцент
НУБІПУ

Найпоширенішими збудниками паразитарних хвороб в період стійлового утримання є безкрилі комахи ряду *Mallophaga* родини *Trichodectidae* (волосоїди); ряду *Siphunculata* (воші) родини *Haematopinae*, *Linognathidae* та акариформні кліщі — ряду *Akariformes* підряду *Sarcoptiformes* родини *Sarcoptidae* (саркоптеси), *Psoroptidae* (псороптеси та хоріоптеси), рідше — підряду *Trombidiformes* (демодекси).

Джерелом інвазії є хворі тварини. Зараження відбувається контактним, а також через предмети догляду, станки, клітки та підстилку. Захворювання поширене в усі пори року, але кількість паразитів збільшується взимку та навесні, а влітку значно зменшується. Поширенню захворювання сприяють незадовільні умови утримання (брудні й вологі приміщення), неповноцінна годівля.

З-поміж хвороб, спричинених акариформними кліщами, у ВРХ, найчастіше виявляють саркоптоз, псороптоз та хоріоптоз. Їх ще об'єднують під однією назвою — коростяні захворювання.

Ознаки ураження ектопаразитами

Звісно, симптоми ураження ектопаразитами схожі: у тварин відмічають сильний свербіж, дерматити, подразнені розчухування на шкірі, випадіння шерсті. А за інтенсивної інвазії тварини виявляють занепокоєння (особливо в нічні години), внаслідок чого згодом худнуть, відстають у рості та розвитку.

Однак частини тіла, що уражуються на перших стадіях захворювання, різняться залежно від виду збудника. Так, за саркоптозу першою піддається ураженню переважно шкіра голови, за псороптозу — тулуб, за хоріоптозу — кінцівки.

Кліщі можуть переходити з тіла специфічного хазяїна (ВРХ) до неспецифічного (наприклад, до людини), локально розвиватись та спричинювати короточасне захворювання — псевдокоросту, яка особливо характерна для людей. На неспецифічних хазяях кліщі не розмножуються. За зараження від тварин клінічний прояв у людей слабкіший, ніж за інфікування від власного виду.

Інкубаційний період триває до двох-трьох тижнів. Основними клінічними проявами за коростяних захворювань є запалення шкіри з появою лусочок, випадання шерсті, облісіння шкіряного покриву, свербіж, різке зниження продуктивності. У разі тривалого перебігу хвороби шкіра втрачає еластичність, потовщується, робиться складчастою, ущільнюється. Шерсть випадає, з'являються тріщини та значні нашарування твердих кірок, а на самій шкірі утворюються вузлики. Від таких тварин тхне кислим запахом (він є характерним для корости).

Тварини починають вилизувати себе, трутуть об стіни, загорожі, годівниці.

■ Перші ознаки зараження саркоптозом з'являються на шкірі голови (фото 1), потім на шії, а з часом поширюються на спину, боки, груди та живіт. У разі ускладнення патологічного процесу з'являються ознаки інтоксикації, що призводить навіть до загибелі деяких тварин.

■ Псороптозні вогнища першочергово з'являються на тулубі (фото 2), у місцях

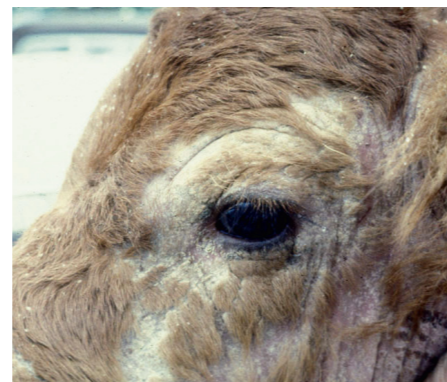

Фото 1. Ураження голови за саркоптозу

зі щільним волоссяним покривом (на шії, спині, боках, корені хвоста), пізніше — на інших ділянках тіла. Тварини худнуть, знижується їхня продуктивність. Загострення процесу відбувається у тварин, за утримання у стійловому періоді.

■ За хоріоптозу (фото 3) у ВРХ уражується корінь хвоста, вим'я, стегна. Характерним є свербіж, унаслідок чого тварини гризуть кінцівки, ретельно вилизують місця ураження, переступають з кінцівки на кінцівку, б'ють ними об підлогу, риють землю.

■ У ВРХ кліщі поширюються із кінцівок на промежину, внутрішню поверхню стегон, спину. Шерсть випадає, шкіра стає грубою та складчастою, місця запалення вкриваються лусками сірого кольору, кінцівки потовщуються. Тварини кульгають, худнуть і не можуть рухатись, їхній загальний стан погіршується. Важкий перебіг хвороби спостерігається у молодняку.

Перший крок у лікуванні — діагностика!

Воші та волосоїди у ВРХ локалізуються у ділянці верхньої третини шії, холки, основи рогів, внутрішньої поверхні стегон. Улітку цих комах знаходять на ділянках тіла, захищених від прямих сонячних променів, та проводять візуальне дослідження, виявляючи самих комах або їхні яйця. За потреби їх розглядають під лупою або за допомогою збільшення мікроскопа.

Виявивши гнид, перевіряють їхню життєздатність: життєздатні — світлого кольору, повні та блискучі; за їхнього роздавлювання чути характерний тріск, чого немає у мертвих гнид.

Для дослідження тварин на наявність зараження акариформними кліщами відбирають зіскрібки скальпелем або ложкою Фолькмана із кількох місць уражень: краще глибокі (до появи сукро-

Фото 2. Ураження тулуба за псороптозу

■ Бовікольоз

Хворобу спричинюють волосоїди *Bovicola bovis* родини *Trichodectidae*. Характеризується свербіжем, дерматитами, облісінням шкіряного покриву, виснаженням тварин.

■ Воші

Спричинюється *Haematopinus eurysternus* (ВРХ) — ураження ними має назву гематопіноз; *Linognathus vituli* (уражують телят) — викликає ліногнатоз. Характеризується свербіжем, дерматитами, занепокоєнням, зниженням продуктивності та виснаженням тварин.

За сприятливих умов на тілі тварин за місяць розвивається одна генерація комах. У зовнішньому середовищі паразити можуть жити до п'яти діб.

■ Саркоптоз

Спричинюють кліщі *S. bovis* родини *Sarcoptidae*. Характеризується свербіжем, запаленням шкіри, її потовщенням у місці ураження та появою кірок. Шерсть склеюється та випадає пучками.

■ Псороптоз

Викликають збудники *P. bovis* роду *Psoroptes*. Шерсть на уражених ділянках випадає, шкіра втрачає свою м'якість, збирається у складки. У хворих тварин відмічають облісіння значних ділянок шкіри.

■ Хоріоптоз

Захворювання спричинюють кліщі-шкіроїди *Chorioptes bovis* родини *Psoroptidae*. Характеризується інтенсивним свербіжем, дерматитом у ділянці грудних і тазових кінцівок, шії, вим'я, схудненням та зниженням продуктивності тварин.

виці) на межі ураженої та здорової ділянок шкіри. Одержаний матеріал досліджують на предмет виявлення мертвих (мортальні методи) або живих (вітальні методи) кліщів. Частіше застосовують мортальні методи. З них найпоширеніший метод компресорного дослідження.

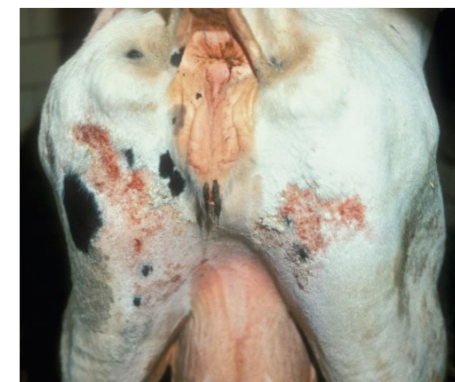

Фото 3. Ураження за хоріоптозу

Метод компресорного дослідження: зіскрібок шкіри кладуть на предметне скло, додають кілька крапель 5-10%-го розчину луго (KOH, NaOH), накривають другим предметним склом і розглядають за допомогою збільшення мікроскопа.

Також використовують **метод Добичина:** у пробірку з 1 мл 10%-го розчину луго вміщують зіскрібок шкіри та підігривають упродовж 1-2 хв. Через 3-5 хв у пробірку доливають 55%-й розчин цукру або 60%-й — гіпосульфиту (3-5 мл) та залишають відстоюватись упродовж 5 хв. Потім із поверхні розчину дротяною петлею збирають краплі, вміщують їх на предметне скло та розглядають під мікроскопом;

Метод Приселкової: зіскрібок поміщують у лабораторну чашку або на предметне скло, додають до нього подвійну

Препарат вибору проти всіх видів ектопаразитів у ВРХ, овець, свиней

- Висока ефективність проти коростяних кліщів, вошей, волосоїдів, мух та їхніх личинок у ранах
 - Вапоризаційний ефект забезпечує довготривалість дії
 - Економічність: 1 л препарату достатньо для обробки 300 голів ВРХ, або 400 голів овець, або 2000 голів свиней
 - Зручність застосування: придатний для обробки поверхонь, обладнання та місць перебування тварин
 - Ефективність дії та безпечність препарату: висока акарицидна та інсектицидна активність за низької токсичності для ссавців
- Застосовують Себацил® 50% методом обмивання, обприскування або купання.
- Метод обмивання:** особливо рекомендований за індивідуальної

обробки тварин. Обмивання препаратом проводять з допомогою губки таким чином, щоб усі частини тіла були ретельно оброблені.

Метод обприскування: застосовують із використанням різних типів розбризкувачів для проведення індивідуальної та групової обробки. Тиск у розбризкувальному апараті має бути не менше ніж 6 бар (5 атм.). Усе тіло тварини слід повністю змочити, особливо місця за вухами, ділянки промежини та вимені, під хвостом.

Метод купання: використовують при корості овець. Всі тварини стада повинні бути оброблені. Тварину занурюють у розчин з головою на 30 секунд.

Нормативна кількість робочої рідини для розбризкування:

- ✓ ВРХ: приблизно 3–4 л;
- ✓ свині: 0,5–1,0 л;
- ✓ вівиці: 2–3 л.

Рекомендації щодо застосування препарату Себацил® 50% залежно від виду паразитів

Проти кусаючо-сисних (вошей, овечих волосоїдів та личинок м'ясної мухи) — одноразове застосування препарату: 10 мл/ 10 л води.

Проти коростяних кліщів (*Psoroptes*, *Sarcoptes*, *Chorioptes*) — дворазова обробка із 7-денним інтервалом: 10 мл/10 л води.

За гострого прояву корости концентрацію Себацилу® подвоюють: 20 мл/10 л води.

білих крапок, що рухаються. Цей метод використовують за псороптозу.

Лікувальні заходи за ектопаразитів

за об'ємом кількість гасу, ретельно розмішують та готують розчавлені краплі, які розглядають під мікроскопом (кліщі у гасі не гинуть до 4 год).

За **вітальним методом** відібраний матеріал вміщують у бактеріологічну чашку і розглядають на чорному фоні або крізь лупу. Краї чашки заздалегідь змащують вазеліном. Підігрівши чашку до 30°C, уже через 10 хв легко виявляють кліщів. Останні мають вигляд сірувато-

Сьогоднішній спектр інсектоакарицидних препаратів для лікування й профілактики ентомозів та акарозів досить широкий (таблиця).

Обробку тварин цими препаратами проводять двічі. Повторюють цю процедуру за ентомозів (бовікальоз, гематопіноз, ліногнатоз) у теплу пору року — через 8–12, у холодну — 12–16 дб; за

акарозів (саркоптоз, псороптоз, хоріоптоз) повторно тварин обробляють у теплий період року — через 7–9, у холодний — через 12–14 дб.

Ефективними є ін'єкції 1%-х розчинів макроциклічних лактонів (аверсект, баймек, бровермектин, дектомакс, дуотин, івомек, цидектин, універм) та клозантелу (бронтел, роленол, сантел, фасковерм).

Застосовують різні препарати у формі емульсій, розчинів, аерозолей, дустів (севін, ціодрин, мило К, бутокс-50, неоцидол, ектопор, дибром, оксалан, себацил, байтикол, фоксим, неостомазан, К-отрин, оксамат). Застосовують аерозолі акродексу, дерматозолу, інсектолу, перолу із розрахунку 40–60 мл на тварину. Дійних корів обробляють сумішак, ектоміном, 3–5%-ю олійною емульсією чи дустом колоїдної сірки.

Через два-три тижні після другої обробки проводять клінічне й лабораторне дослідження тварин.

З профілактичною метою вдаються до комплексу оздоровчих заходів

■ **Не допускають контактів із хворими й підозрюваними щодо захворювання тваринами.**

■ Тварин, які прибули в господарство, оглядають, проводять діагностичні дослідження і витримують на карантині.

■ **Тварин, уражених ектопаразитами ізолюють та лікують.**

■ Стіла, приміщення, де перебувають хворі тварини, очищують і піддають лво-триразовій обробці із тижневим інтервалом (5%-ю емульсією креоліну, ксилонафту, 10–20%-м хлорним вапном, 5%-ю водною емульсією кам'яновугільного фенольного креоліну — 200–400 мл/м² та іншими акарицидними препаратами). Годівниці, напувалки обробляють окропом. ◀

Табл. Найпоширеніші інсектоакарицидні лікарські засоби

Хімічна група	Діюча речовина	Назва препарату	Виробник		
			фірма	країна	
Амітраз	Амітраз	Апівароль	Biowet	Польща	
		Біпін	«Сінпро»	Україна	
		Мільбітраз Тактік	Sanvet Intervet	ПАР Нідерланди	
Макроциклічні лактони	Абамектин	Абіктин Дуотин	«Агроветсервіс» Merial	Росія США	
		Аверсектин	Фармацин	«Фармбиомед»	Росія
		Дорамектин	Дектомакс	Pfizer	США
		Івермектин	Баймек Бровермектин Біомектин Івомек Івомек-премікс Івомек-пур-он	Bayer «Бровафарма» Biovet Merial Merial Merial	Німеччина Україна Польща США США США
		Дельтаметрин	Бутокс Бутофілін Сумінак	Intervet Intervet «Сумітомо»	Нідерланди Нідерланди Японія
Піретроїди	Перметрин	Інсектин Неопітроїд	Biovet Pliva	Польща Хорватія	
		Трансмікс + тетраметрин	Неостомазан	Seva	Франція
		Флюметрин	Байварол	Bayer	Німеччина
		Циперметрин	Ектомін Циперметрин	Novartis I.A.B.	Швейцарія Нідерланди
Фосфорорганічні сполуки	Діазинон	Діакап Ектизидол Неоцидол	Novartis Seva Novartis	Швейцарія Індія Швейцарія	
		Метрифонат	Арпаліт	Aveflor	Чехія
		Пропетамфос	Блотік	Sandos	Швейцарія
		Фоксим	Себацил	Bayer	Німеччина